

Region Uppsalas ledningskontor

Regeringskansliet

Region Uppsalas remissvar på delbetänkande Stärkt pandemiberedskap

Sammanfattning

Region Uppsala är i huvudsak positiva till utredningens förslag.

Utredningen prövar på ett lovbart sätt att ta ett helhetsgrepp på pandemiberedskapen. I den del av utredningen där en ny eller ändrad författning föreslås, föregås detta av en noggrann genomgång av den nuvarande lagstiftningen – dess bakgrund, tillämpning och ändamålsenlighet under covid-19-pandemin. Region Uppsala instämmer med utredningen om att det vid framtida pandemihot eller risk för omfattande smittspridning är avgörande att kunna agera tidigt. När det gäller samhällsinriktade smittskyddsåtgärder instämmer regionen om vikten av att det i lagstiftningen finns en bredd av förberedda åtgärder att tillgå. Vidare stödjer Region Uppsala utredningens tydliga betoning av att proportionalitetsprincipen fortsatt ska utgöra en grundläggande rättslig princip även inom ramen för en ny eller förändrad författning. Däremot saknar Region Uppsala en tydlighet i ansvarsfördelningen mellan inblandade myndigheter och mellan nationell- och regional nivå.

I kapitlet ”En ordning för storskalig testning och smittspårning”

konstaterar utredningen att en sådan omfattande testning och smittspårning som ägde rum under covid-19-pandemin inte fanns med i några tidigare pandemiplaner. Inte heller Världshälsoorganisationen (WHO) hade initialt förutsett detta, men ändrade tidigt sin hållning och rekommenderade därefter länder att testa i så stor utsträckning som möjligt.

Utredningen konstaterar här att det vetenskapliga kunskapsläget fortsatt är ofullständigt för att kunna dra säkra slutsatser om vilken effekt den storskaliga testningen och smittspårningen hade på smittspridningen. Svårigheten här ligger framför allt i att utvärdera effekten av storskalig testning och smittspårning i förhållande till andra smittskyddsåtgärder som ofta insattes samtidigt, såsom rekommendationer om distansarbete och att hålla avstånd.

Trots detta bedömer utredningen att det vid en ny omfattande smittspridning kan finnas behov av en storskalig testning och smittspårning. Här pekar utredningen på att effekten av en sådan åtgärd sannolikt är störst under ett utbrotts tidiga fas och

Region Uppsalas ledningskontor

751 85 Uppsala | tfn vx 018-611 00 00 | fax 018-611 60 10 | org nr 232100-0024 | www.region uppsala.se

att det därför måste finnas en beredskap för att snabbt kunna initiera en storskalig provtagning. Utredningen föreslår här en ny paragraf i smittskyddslagen där det framgår att regionerna har ett ansvar för att ha den kapacitet för provtagning, laboratorieanalys (inklusive viss lagerhållning för detta) och smittspårning som beredskapen kräver. Omfattningen av sådan kapacitet föreslås meddelas av regeringen genom föreskrifter.

Folkhälsomyndigheten föreslås få stödja och samordna regionerna i detta arbete, medan Socialstyrelsen föreslås stödja och samordna regionernas arbete gällande lagring av sjukvårdsprodukter kopplade till testning. Utredningen betonar vikten av att ta fram interoperabla it-system för testning och smittspårning i syfte att uppnå nationell interoperabilitet, vilket föreslås finansieras via staten enligt finansieringsprincipen.

Vid en ny situation med omfattande smittspridning föreslås att staten bör bistå regionerna med en tillfällig finansiering genom riktade statsbidrag och inte genom överenskommelser mellan regering och SKR. Med minnet av de utdragna förhandlingar som skedde mellan regeringen och SKR våren 2020 i samband med utökning av testkapaciteten förefaller detta rimligt. Det är också klokt av utredningen att försöka konkretisera aktörernas ansvar enligt ovan.

I kapitlet ”Stärkt beredskap med en lag om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder” föreslås således en ny lag som tänks komplettera gällande smittskyddslagstiftning. Utredningen konstaterar här liksom flera andra utredningar inom området att Smittskyddslagen i första hand riktar sig till individer som är smittade eller kan misstänkas vara smittade.

Smittskyddsåtgärder som vidtas på samhällsnivå i syfte att minska förekomsten av kontakter mellan människor menar utredningen bäst regleras i en egen lag. En sådan lag ska kunna aktiveras genom föreskrift från regeringen när ett utbrott av samhällsfarlig sjukdom hotar. Utredningen betonar att smittskyddsåtgärder med exempelvis deltagartak ska vara grundade på risken för smitta så att aktiviteter med samma smittrisk bedöms lika. Det vill säga att åtgärderna ska upplevas rättvisa och träffsäkra. Detta synes vara klokt då vissa tillfälliga bestämmelser under covid-19 pandemin av många upplevdes som fyrkantiga till exempel samma tillåtna deltagarantal (8) för en gudstjänst i en domkyrka som för ett styrelsemöte i en trång källarlokal.

I avsnitt 9.18 om ”Information till allmänheten om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder” bör utredningens förslag förtydliga att smittskyddsåtgärderna som kommuniceras från Folkhälsomyndigheten också måste sättas i en kontext som tydligt förklarar problembild och syfte. Även länsstyrelser och kommuner bör ha likalydande ansvar att kommunicera åtgärder samlat, begripligt, tillgängligt och behovsanpassat.

Det bör ändå poängteras att lokala och regionala experter har en särställning när det gäller att kommunicera både nationella och regionala råd och rekommendationer. Detta då lokala företrädare har bättre översikt över lokala verksamheters utmaningar. Ett utbrott av smitta kan också ha regionala variationer.

I kapitlet ”Underlag till en nationell strategi för hantering av pandemier” identifierar utredningen 8 fokusområden för att stärka pandemiberedskapen. Ett av dessa är att säkerställa att ansvarsfördelning och beslutsfattande fungerar under en pandemi. Här betonas regeringens övergripande ansvar men också att oklarheter i ansvarsfördelningen hos myndigheter och andra berörda aktörer bör förebyggas. Detta utifrån en rad exempel på samhällskriser där oklarheter i frågan om ansvar lett till en otydlig styrning när en kris ska hanteras.

Här föreslår utredningen konkret att en rad myndigheter (inklusive bland annat Fohm, SoS, MSB och civilområdesansvariga länsstyrelser) får i uppdrag via regleringsbrev att se över sina regelverk och arbetssätt. Syftet är att kartlägga och analysera om det finns överlappande regler eller regelkrockar. Här anges att regionföreträdare inklusive de regionala smittskyddsen är centrala för dialog och att regeringskansliet bör involveras i uppdraget. Detta framstår som en av utredningens centrala delar och man minns till exempel förvirringen under covid-19-pandemin kring om gravid vård- och omsorgspersonal kunde delta i patientnära arbete efter vaccination eller inte där riktlinjer från Folkhälsomyndigheten och Arbetsmiljöverket skiljde sig åt.

Utredningen identifierar också 5 fokusområden för pandemihantering vilket avser arbetet för att begränsa smittspridning och negativa konsekvenser av en pandemi för individ och samhälle. Ett fokusområde som nämns är kommunikation för att skapa god följsamhet till åtgärder som bidrar till minskad smittspridning. Här skulle kunna tillfogas att kommunikation också är viktig för att kunna motverka desinformation. Under covid-19 pandemin förekom omfattande informationspåverkan om bland annat sjukdomens ursprung och vacciner. Det bör betonas att alla ansvariga aktörer på nationell och regional nivå är utbildade och övade för att kunna identifiera och hantera aktiv informationspåverkan.

Vad gäller informationsplattformar bör kanske ännu mer tydligt poängteras att 1177 bör vara en central informationsplattform för invånarna. Krisinformation.se bör

också vara en webbplats för samlad och kvalitetssäkrad information. Här upplevde dock vår region under pandemin att viss funktionalitet inte kunde användas, till exempel den gemensamma funktionen för att hantera FAQ vilket ledde till ett betydande merarbete. Detta bör ses över inför framtida kriser.

För Region Uppsala

Johan von Knorring

Regiondirektör